

Et skjerpet blick med kvalitetssikrede verktøy

Innledning på konferansen *Kartlegging i barnehagen: Innhold og konsekvenser*
Utdanningsforbundet, Oslo, 20 juni 2010

Lisbet Rugtvedt Statssekretær, Kunnskapsdepartementet, Norge

Non-reviewed introduction, published 28 December 2010

Takk for invitasjonen til å snakke om noe som jeg brenner for, nemlig om barnehagens betydning for å gi barn en god start i livet, og særlig om hvordan barnehagen kan bidra når barn har noen særlige utfordringer.

Takk til vertskapet i Lærernes hus; Utdanningsforbundet, til OMEP og til Høgskolen i Oslo, som jeg forstår har vært viktige faglige bidragsyttere og som vil bidra med formidling av det som er presentert her, i ettertid. Dere har satt på dagsorden et tema som er sentralt i både fagdebatt og politisk debatt om hvordan vi videreutvikler barnehagetilbudet – nemlig bruken av kartleggingsverktøy. Da Stortinget i vår behandling stortingsmeldingen om kvalitet i barnehagen, var det til dels høy temperatur i debatten omkring dette temaet. Jeg har stor respekt for uenigheten her, men jeg syntes nok innimellom at vi som står ansvarlige for innholdet i stortingsmeldingen, ble tillagt intensjoner et drøyt stykke fra realitetene.

Hva som er intensjonene bak beslutningen om å kvalitetssikre verktøyene bedre, for så å innføre en bestemmelse om at alle barnehager skal tilby språkkartlegging, skal jeg belyse i dette innlegget. La meg trekke fram to forhold som er viktige for den videre diskusjonen om språkkartlegging i barnehagen:

- Kartleggingsverktøy brukes allerede i et så stort omfang at de nye bestemmelsene ikke vil kreve mye ekstra tid og ressurser.
- Kartleggingsverktøyene skal kvalitetssikres bedre, og det skal stilles større krav til kompetanse for å bruke dem.

I debatten har noen ment at barnehagens egenart vil bli endret med innføring av språkkartlegging. Jeg er enig i at dette kan bli resultatet om vi ikke er klare på hva slags barnehage vi vil ha. I stortingsmeldingen om kvalitet i barnehagen, var det et hovedpoeng for kunnskapsministeren å uttrykke at vi vil ta vare på den norske barnehagetradisjonen og arbeide målrettet for å videreutvikle barnehagen innenfor denne tradisjonen. Den nye formålsbestemmelsen for barnehagene gir et fint utgangspunkt for dette.

NYTT FORMÅL FOR BARNEHAGEN

Den nye formålsparagrafen for barnehagen trer i kraft 1. august. Formålet gir uttrykk for samfunnsmandatet, og nå løftes viktige perspektiver inn her:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barns behov for omsorg og

lek, og fremme læring og dannning som grunnlag for allsidig utvikling.

I Soria Moria-erklæringen sier vi følgende:

Barnehagen skal være et sted for lek, læring og omsorg. Regjeringen vil legge vekt på å utvikle kvaliteten i barnehagetilbudet, og videreføre tradisjonen med barnehager som legger til grunn et helhetlig syn på barn og læring. Barnehagene er pedagogiske tilbud, men skal ikke utvikle seg til å bli lik skolen.

Det som står i formålsparagrafen er overordnet for alt arbeid som skjer i barnehagen. Dere kan derfor være helt trygge på at vi står samlet når det gjelder viktige verdier for barn og for barnehagen: *Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt og anerkjenne barndommens egenverdi.*

ET INKLUDERENDE SAMFUNN SOM BIDRAR TIL SOSIAL UTJEVNING

Det snakkes mye om reformer i utdanningssektoren, og da handler det ofte om store endringer slik som innføring av skolestart for 6-åringer, nye læreplaner, ny struktur i videregående skole osv. Men vel så viktig kan det være med systematisk endring og utviklingsarbeid som skjer over tid. De siste åra har vi arbeidet med en reform som jeg mener er av stor betydning for å lykkes bedre med å gi alle barn like muligheter – uavhengig av hjemmebakgrunn. Reformen jeg tenker på har overskriften ”tidlig innsats” og omfatter:

- Rett til barnehageplass
- Økt vekt på kompetanse og kvalitetsutvikling i barnehagene
- Tettere oppfølging av alle barn i barnehagene
- Bedre tilrettelegging av overgangen mellom barnehage og skole
- Økt innsats på de første klassetrinnene
- Slutt på ”vente og se”-holdninger i skolen

Tidlig innsats betyr å tenke mer forebygging og mindre reparasjon. Mer mestring og færre nederlag i skolen. Tidlig innsats betyr å satse mer på den viktige småbarnsalderen og gripe raskere inn med støtte underveis når problemer oppstår.

Når nesten alle barn nå går i barnehagen, har vi en unik arena for tidlig innsats der hvor det er noen særskilte utfordringer sosialt, i familien,

helsemessig eller lærings- og utviklingsmessig. Det betyr ikke at vi skal problematisere mer, men at vi skal løse flere problemer tidlig.

Vi kan ikke godta at barn som på en eller annen måte strever ikke blir sett og ikke får optimal mulighet til å utvikle seg – individuelt og i fellesskap.

For svært mange barn går dette av seg selv. Men det finnes også barn i norske barnehager som trenger ekstra støtte for å kunne delta i fellesskapet og få en god utvikling.

Vi er forpliktet til å hjelpe barn som strever med språket. Og det må gjøres tidlig. Både fordi det har betydning her og nå i barnets hverdag og samspill med andre, men også fordi forskningen så entydig viser at det har betydning for deltakelsen på andre samfunnsarenaer senere i livsløpet. Det er vanskelig for meg å se den påståtte motsetningen mellom et her – og nå – og et fremtidsperspektiv. Det som kan være bra for barn her og nå, kan også få betydning i fremtiden. Vi ønsker aktive deltakere i et demokratisk samfunn. *Det gjelder alle* – uansett bakgrunn og forutsetninger, språklig og på annen måte.

Ansatte i barnehagen møter barna daglig og blir godt kjent med hvert enkelt barn. Dette er et utgangspunkt for å oppdage om barn har forsinket språkutvikling eller andre språkproblemer, og for å kunne gi riktig støtte og oppfølging.

MÅLET MED SPRÅKKARTLEGGING

Vårt forslag i stortingsmeldingen om kvalitet i barnehagen om å stille krav til at alle barnehager skal tilby språkkartlegging til alle barn ved tre års alder, har skapt stor debatt. Det er viktig og riktig å debattere hva som er bra og hva som er dårlig ved kartlegging i barnehagene. I stortingsdebatten argumenterte noen mot obligatorisk språktesting av barn. De argumenterte mot noe som vi IKKE har foreslått. Som statsråden sa i debatten:

Det er ulike oppfatninger av dette i fagmiljøene, og det er ulike former for kartlegging og testing man kan ha ulike oppfatninger om. Men det som vi har gått inn for i forbindelse med kvalitetsmeldingen i barnehagen, er nasjonale retningslinjer for kartlegging, som skal sikre kvalitet, som baserer seg på observasjon, som ikke skal endre barnehagens utgangspunkt der lek er det sentrale med tanke på

læring, og der man tar utgangspunkt i det som er barnehagens særpreget.

Kartlegging er ikke et mål i seg selv, men et middel for å finne fram til barn som strever og å gi alle like muligheter. For å rydde opp og klargjøre bruk av kartleggingsverktøy i barnehagene, har vi nå satt ned et ekspertutvalg som skal gjennomgå og faglig vurdere språkkartleggingsverktøy som brukes i norske barnehager. Utvalget skal vurdere kartleggingsverktøyene for å se om de egner seg for kartlegging av språk hos majoritetspråklige og minoritetspråklige barn, og i forhold til barn med nedsatt funksjonsevne. De skal se på om og hvilke kartleggingsverktøy som egner seg til bruk i barnehagen, og hvordan disse kan anvendes riktig for å gi resultater knyttet til språkstimulering og forebygging av språkproblemer hos barn. De vil knytte til seg en bredt sammensatt referansegruppe med deltakere fra hele sektoren. Kartlegging av språk er ikke nytt i barnehagene. Barns språk kartlegges i stor grad i barnehagene i dag. 92 % av kommunene svarer at dette skjer. Av hensyn til barna trenger vi å kvalitetssikre dette arbeidet.

På bakgrunn av utvalgets arbeid vil det bli utgitt en veileder til bruk for barnehager og kommuner. Vi tror dette vil hjelpe sektoren med å vurdere verktøyene og tilrettelegge praksis på kloke og fornuftige måter. Kartlegging skal utføres av kompetent personale!

Det har vært hevdet at et fokus på språk og språkutvikling kan gjøre barnehagehverdagen fattigere. Dere i barnehagene må sørge for at det ikke skjer! Dere vet best hvordan et rikt språkmiljø bør være. Førskolelærerutdanningene er viktige for at man skal klare å se både deler og helhet. Klart og tydelig.

Tema i dag er språk. Språklæring skjer også i lek. Det forhindrer ikke at leken er viktig i seg selv og viktig i barns helhetlige utvikling. Det er derfor ikke noe motsetningsforhold mellom et fokus på språk og en forståelse av lekens betydning. Barn må få være barn. Selv en politiker vet at barn utvikler seg og lærer gjennom lek og samspill med andre.

KRAV TIL KUNNSKAP OG KLOKSKAP

Jeg ser av debatten at noen mener forslaget om språkkartlegging undergraver tilliten til barnehagepersonalets kompetanse. Jeg vil si tvert i mot! Det er nettopp i anerkjennelse av at perso-

nalet i barnehagene har mulighet til å se bredt på barns språklige kompetanse, at vi har fremmet forslag om språkkartlegging i barnehagen.

Det vil fortsatt være slik at helsestasjonene i sine helsekontroller vurderer barnets språk. Helsestasjonene gjør en viktig jobb, men i barnehagene er det ansatte som ser barna hver dag og over tid. Ansatte, som med et profesjonelt, klokt og skjerpet blikk er i stand til å fange opp de som strever med språket.

Verktøyene er til hjelp for blikket. Ved hjelp av systematisk observasjon vil man se ting som det ellers kan være vanskelig å få øye på – også barns sammensatte kompetanse og ressurser. Språkkartlegging behøver ikke å endre den grunnleggende helhetlige forståelsen for barns utvikling og læring som førskolelærere har. Det er vel nettopp evnen til å se hele barnet som kjennetegner den gode pedagogen. Det er *deres* klokskap i bruk av verktøyene som vil sørge for at vi ikke forandrer barnehagens egenart eller handler i strid med formålet. Sammen med foreldrene kan dere finne ut helheten i det barnet kan og hvordan det kan få støtte i sin utvikling.

Førskolelærere uttrykker at de har behov for nyansert kunnskap som bakgrunn for sin vurdering av barns språkkompetanse, og som bakgrunn for oppfølgingen og tilrettelegging av godt språkmiljø i barnehager. I stortingsmeldingen skisserer vi flere skritt for å få god kvalitet på kartlegging og oppfølging. Barnehagens samfunnsmandat – slik vi finner det i ny formålsparagraf – er bredt og omfattende. Den som mangler kunnskap og kompetanse om barnehagens egenart kan fort snuble og la seg besnære av enkle – og ofte dårlige verktøy. Vi ønsker å sikre at barnehagene gjør gode vurderinger av hvordan de skal gå fram.

AVSLUTNING

Jeg er ikke redd for fokus på språk og språkmiljø i barnehagen. Jeg har stor tillit til at dere som førskolelærere tar vare på barnehagens egenart, samtidig som dere finner fram til de barna som trenger hjelp og særlig innsats. Vi trenger en konstruktiv debatt med dere i sektoren.

I tillegg til å følge opp stortingsmeldingen om kvalitet i barnehagen, har Kunnskapsdepartementet på bordet to omfattende og viktige utredninger når det gjelder å gi alle barn et godt livslangt læringsløp, og når det gjelder å gi alle like muligheter. Jeg snakker om utredningen fra

Midtlyngutvalget, NOUen *Rett til læring* som kom i fjor sommer, og utredningen *Mangfold og mestring* fra Østbergutvalget nå i vår. Den første handler om barn innen det vi kan kalle det spesialpedagogiske feltet, den andre om barn med minoritetsspråklig bakgrunn. Det er viktig at vi ser disse utredningene i sammenheng med det generelle arbeidet og prosessene vi holder på med når det gjelder kvalitet i barnehage og skole. For det er ingen tvil om at det er den allmenne kvaliteten som er av størst betydning for alle barn i barnehage og skole. Men vi må heller ikke glemme at noen trenger ekstra støtte og oppfølging. Begge disse utvalgene har støttet bruken av språkkartlegging i barnehagen. Jeg er spent hvordan opposisjonspartiene på Stortinget vil stille seg når de offentlige utredningene kommer til oppfølging der.

Når nesten alle barn går i barnehagen, gir det god mening å se barnehagen og skolen i sammenheng. Men barnehagen skal beholde sin egenart og småbarnsalderen sin egenverdi.

Jeg ønsker lykke til med konferansen!

REFERANSER

- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Kvalitet i barnehagen* (Stortingsmelding nr. 41, 2008-2009). Oslo: Departementet.
- Rambøll Management. (2008). *Kartlegging av språkstimulering og språkkartlegging i kommunene*. Oslo: Rambøll.
- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Rett til læring* (NOU 2009:18). Oslo: Departementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Mangfold og mestring: Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet* (NOU 2010:7). Oslo: Departementet.

LINKER

- Stortinget* (mars 2010), retrieved 15.12.2010 from <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2009-2010/100302/4/>
- Soria Moria II*, retrieved 15.12.2010 from <http://www.sv.no/Forside/Politikken/Soria-Moria-II/Kap-10-Barn-utdanning-og-forskning>
- Ekspertutvalg for vurdering av språkkartleggingsverktøy*, retrieved 15.12.2010 from <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/pressesenter/pressemeldinger/2010/Ekspertutvalg-skalkvalitetssikre-sprakkartlegging-i-barnehagen.html?id=605466>